

Når død bliver tv

- Seerpåvirkning og etik i to dokumentarserier

Bachelorprojekt af Charlotte Sarah Stuhr

Medieanalyse, vinter 2012

Vejleder: Palle Schantz Lauridsen

Københavns Universitet

Indholdsfortegnelse

1. Indledning og problemformulering	S. 3
2. Undersøgelse af virkemidler og seerpåvirkning	S. 6
2.1. Virkemidler i <i>Sømanden & Juristen</i>	S. 7
2.2. Virkemidler i <i>Helt Alene</i>	S. 11
3. Seernes bedømmelse og diskussion af presseetiske retningslinjer	S. 16
4.1. Respons på <i>Sømanden & Juristen</i>	S. 16
4.2. Respons på <i>Helt Alene</i>	S. 19
4.3. Brud på god etik og presseskik?	S. 23
4. Konklusion	S. 27
5. Abstract	S. 28
6. Anvendt litteratur	S. 30
7. Bilag	S. 32

1. Indledning og problemformulering

”Hvad er sandhed? I religionen er det simpelthen den mening, der har overlevet. I videnskaben er det den sidste sensation. I kunsten er det den seneste stemning.” – Oscar Wilde.¹

Sandheden er dét, dokumentargenren altid har bestræbt sig på at afdække.

Da jeg valgte at lade overstående citat indlede opgaven, var det fordi at det, i min optik, netop er evnen til at indfange stemning, der fremfor alt afgør en dokumentarfilms kvalitet.

Det er også indfangningen af stemning, der interesserer mig, da det er herigennem, at dokumentarens kunstneriske udtryk virkelig kommer til syne. Via stemningen får vi mulighed for at indleve os i historier, der måske berører noget hidtil ganske ukendt for os, liv og miljøer, som vi ikke er i kontakt med, eller måske slet ikke var klar over fandtes.

Frem for alt er det da også virkelighedens historier, der fascinerer mig ved dokumentargenren, og jeg har derfor valgt at beskæftige mig med et emne, der må siges at skildre nogle skæbners møde med virkeligheden, når den viser sig fra sin mest ubarmhjertige side.

I mit bachelorprojekt vil jeg nemlig undersøge to forskellige dokumentarprogrammer, der begge sætter fokus på døden. Det drejer sig om Anders Aggers *Sømanden & Juristen – historier fra et hospice*, bestående af fem afsnit x 30 minutter, sendt på DR1 i 2011 samt Anders Lund Madsens *Helt alene*, bestående af fire afsnit x 30 minutter, sendt på DR2 i 2009.

I *Sømanden & Juristen* (som jeg vil nøjes med at kalde serien), har Anders Agger (AA) meldt sig som frivillig medarbejder på Anker Fjord hospice i Hvide Sande. Her følger han især en sømand og en jurist i deres sidste tid og kommer mentalt tæt på dem via spørgsmål og samtaler vedrørende deres tanker om livet og den kommende død. AA har selv udtalt sig således om sit arbejde som frivillig:

Jeg kunne godt være blevet i en rendyrket journalistrolle, men det gav mig en forhånd, når jeg havde den frivillige rolle samtidig. Den bløder den klassiske journalistik op, så jeg ikke kun stiller dem spørgsmål hele tiden. Nu var jeg ham, der hjalp dem med de praktiske ting, og jeg blev nærmere en besøgsven end en egentlig frivillig, som de andre på hospicet var. Men samtidig lå jeg i læ af et kompetent hospicepersonale, når det hele blev svært. Døden er ikke ligefrem ukompliceret arbejde.²

¹ http://detdan.dk/quotes/Citater_A_Z/wilde.htm

² http://www.dr.dk/OmDR/Nyt_fra_DR/Nyt_fra_DR/2011/05/04114438.htm

Sømanden & Juristen er en blanding af forskellige typer dokumentarer. Der er først og fremmest tale om en institutionsreportage, da optagelserne sker på et hospice, hvor vi normalt ikke er tilladt adgang. Det er dog også i høj grad et psykologisk portræt, da vi kommer helt tæt på nogle udvalgte menneskers liv og følger dem helt til deres sidste dag.³

I *Helt alene* går journalist Anders Lund Madsen (ALM) bag om avisernes dødsannoncer, der efterlyser pårørende til mennesker, der endte deres dage alene. Ved at opsøge naboer og bekendte, prøver han at finde ud af, hvem de afdøde var, og hvorfor de var så isolerede, at man blev nødt til at søge efter pårørende. Dokumentarserien fokuserer tematisk på ensomhed og forsøger at skabe et portræt af de afdøde, og der er tale om dokumentartypen psykologisk portræt, da vi kommer tæt på det enkelte menneskes liv og identitet. I programbeskrivelsen på DR's hjemmeside, står der dette:

Hver uge er der dødsannoncer i landets aviser, hvor der efterlyses pårørende til de mennesker der dør alene. Men hvem er de mennesker? Hvorfor var de alene da de døde? Hvorfor var der ingen der holdt i hånden da det skete og græd ved deres begravelse?

Journalist Anders Lund Madsen, går i fire programmer bag om dødsannoncerne, hvor der efterlyses pårørende til afdøde. For at finde svar på, hvordan disse liv kunne ende så ensomt.⁴

Jeg har valgt disse to programmer, da det er afgørende for mig, at et dokumentarprogram behandler emner, som jeg finder relevante og vedkommende, og fordi de to programmer går til deres fælles hovedemne "døden" på meget forskellig vis, men samtidig med flere lighedstræk, hvilket jeg finder interessant at foretage en sammenligning af.

"Døden er ikke ligefrem ukompliceret arbejde" udtrykker AA det selv.⁵ Det er et tabubelagt emne, som kan være vanskeligt at behandle på en måde, der både er følsom, interessant og relevant. Det er et emne, vi alle må og skal se i øjnene på et tidspunkt, både i forhold til vores medmennesker og os selv, og derfor kan det for nogle være ganske grænseoverskridende at se film, der går så tæt på, som dem jeg her har valgt.

I disse to tilfælde, er det da også seernes følelser, filmene stræber efter at vække, og til dette formål bliver der brugt forskellige virkemidler, der vinkler filmene på en bestemt måde for at påvirke seeren. Hvordan disse bliver brugt, vil jeg undersøge nærmere i den første del af opgaven.

³ Dokumentartyper - Brorholm, 2000: 162.

⁴ http://www.dr.dk/DR2/H/Helt_alene/Om_programmet.htm

⁵ http://www.dr.dk/DR1/Dokumentar/2011/Soemanden_Juristen_-_historier_fra_et_hospice/20110415131005.htm

En af grundene til at jeg har valgt *Helt Alene* som et af de to programmer jeg vil undersøge, er de mange delte meninger det har været udsat for. Et af kritikpunkterne har omhandlet ALM's måde at gå ind i afdøde menneskers bolig, og deres netop afsluttede liv, uden at have fået nogen form for tilladelse først. Dette har både skabt forargelse og bifald hos presse og seere, og den provokation, nogle har givet udtryk for, følte jeg også personligt, ved at se denne programserie.

Derfor finder jeg det interessant at finde ud af, hvad de blandede holdninger bunder i, og hvad det er der gør, at *Helt Alene* virker så grænseoverskridende på nogle. På samme måde vil jeg forholde mig til reaktionerne på *Sømanden & Juristen*, for at finde ud af hvordan denne dokumentarserie er blevet taget imod. Afslutningsvis vil jeg diskutere pressenævnets regler for god presseskik i forhold til de reaktioner, der er relevante i denne sammenhæng. Jeg vil dernæst undersøge, om serierne har holdt sig indenfor disse retningslinjer. Anden del af opgaven vil altså fokusere på presse og seerreaktioner samt de etiske aspekter ved dokumentarprogrammerne.

Der må nødvendigvis tages højde for, at de to programserier ikke drejer sig om samme problematik. Hvor *Sømanden & Juristens* formål er at afdække et menneskes sidste tid på et hospice, som i en vis forstand er naturlig, eller i hvert fald uundgåelig, forsøger man i *Helt Alene* at sætte fokus på de ensomme skæbner, der findes i samfundet. Heri ligger desuden en opfordring til seerne om at åbne øjnene - og dørene for hinanden, som ALM selv siger. Dog mener jeg at det, på baggrund af seriernes fællestræk, er relevant at sætte netop disse to dokumentarserier op mod hinanden. De har, som tidligere nævnt, begge et hovedfokus på døden og gør derudover brug af flere af de samme virkemidler i deres formidling af historierne. Dette vil jeg komme nærmere ind på senere.

Til den første del af opgaven, omhandlende virkemidler, har jeg gjort brug af Lars Brorholms "På vej mod vor tid", da den kort og overskueligt præsenterer en analyseindføring til tv-dokumentaren. Til diskussionsafsnittet omhandlende etik, har jeg især taget udgangspunkt i Helle Nissen Kruuses "Etik i journalistik", da den beskæftiger sig med etiske spørgsmål i journalisters arbejde, og herudover sætter fokus på, hvad ansvarsfuld journalistik i massemedierne er.

Jeg fandt denne bog særlig brugbar til formålet, da den omtaler nogle af de problematikker, der er relevante i forhold til dette emne, og da Kruuse selv har arbejdet som journalist, har hun en personlig erfaring med etiske overvejelser indenfor området.

Min problemformulering lyder således:

Jeg vil overordnet foretage en sammenligning af de to dokumentarserier *Helt alene* og *Sømanden & Juristen*, med særligt fokus på, hvordan de hver især behandler deres fælles hovedemne døden.

Jeg vil først undersøge, hvilke virkemidler der bliver gjort brug af i serierne, hvordan de bliver brugt til at påvirke seeren, og hvad de vil fortælle os. Derudover vil sammenligningen især dreje sig om det etiske perspektiv, når jeg vil undersøge tendensen i seernes og anmeldernes respons på de to dokumentarserier. Afslutningsvis vil jeg diskutere denne respons i forhold til de presseetiske regler.

3. Undersøgelse af virkemidler og seerpåvirkning

”Fordi vi ikke begriber verden, begriber vi heller ikke det fulde omfang af begrebet objektivitet. Ingen af os er objektive. Ingen af os kan være det” (Blak, 1998: 26).

Selvom en dokumentarfilm godt kan bestræbe sig på at være sand og fremstille virkelige begivenheder, som de er forekommet, kan en objektiv afspejling af virkeligheden simpelthen ikke lade sig gøre. Virkeligheden skal ”medialiseres”, dvs. at den udvalgte virkelighed skal gengives i mediemæssig form, og her kommer subjektiviteten uundgåeligt ind (jf. Andersen & Mikkelsen, 2009). Instruktøren eller journalisten må nødvendigvis vælge til og fra i sine optagelser og dermed foretage en udvælgelse af virkelighedens hændelser. Som journalist Helle Nissen Kruuse skriver: ”Journalister trækker uundgåeligt på egne ressourcer, når vi søger at finde det sande. I den proces indgår stribevis af valg. Subjektivt betonedede valg” (Kruuse, 1991: 159).

Det personlige engagement kommer bl.a. til udtryk gennem valget af auditive virkemidler (kommentarer, voice-over, lydeffekter og underlægningsmusik), visuelle virkemidler (zoom, fokus, kameravinkling og føring) og ved udvælgelse af kilder.

Man kunne forestille sig, at virkemidlerne spiller en ekstra stor rolle, når det drejer sig om film med så alvorlige emner, som det her er tilfældet. Virkemidlerne skal fremhæve den stemning, der gør, at seeren bliver grebet af historien og derved bedre kan sætte sig ind i den alvorlige situation.

I følgende afsnit vil jeg derfor undersøge, hvilke virkemidler der bliver brugt, hvordan de bliver brugt, og hvilken rolle de henholdsvis spiller hos AA og ALM.

Med udgangspunkt i disse virkemidler vil jeg søge at finde ud af, hvordan de to serier går tæt på hovedemnet ”døden”. Jeg har valgt ikke at dele afsnittet op efter auditive og visuelle virkemidler, da jeg, i denne sammenhæng, finder det mere relevant at beskrive, hvordan virkemidlerne tilsammen bygger stemningen omkring programmerne op trin for trin.

3.1. Virkemidler i *Sømanden & Juristen*

I de fem afsnit af *Sømanden & Juristen* bliver seeren taget med til et sted præget af alvor, og hvor livets allerstørste spørgsmål er hverdagskost. Det bliver allerede klart fra starten, da vi ser Agger komme kørende mod hospicet, mens han i voice-over fortæller at han har fået nyt arbejde ”på kanten af Vesterhavet og tæt på døden”. Da Agger ankommer til hospicet, forklarer en af de frivillige, at man normalt ikke taler med andre uden for hospicet om ens oplevelser dér, men at dette er en undtagelse, da formålet med hans tilstedeværelse jo er tilblivelsen af en dokumentarserie.

Dette understreger, som før nævnt, at her er tale om en institutionsreportage.

Den alvor og dysterhed samt det håb, der også præger flere af patienterne, bliver illustreret metaforisk i indledningen og afslutningen af afsnittene. Dette sker i form af et fyrtårn, der lyser på en meget mørk himmel, samtidig med tonerne af klokker i det fjerne.

Håb versus overgivelse er da også et af programmets mest centrale temaer. Et andet billedsymbol der illustrerer overlevelse og nyt håb, er solen, der bryder frem fra de mørke skyer på himmelen, når en af patienterne vågner op til endnu en dag, selvom dennes situation så ganske sort ud aftenen forinden. Indledningen afsluttes med, at vi bliver ført ned af hospicets lange gang, der toner ud i et kridhvidt lys, som en tunnel med lys for enden, som det velkendte billede på overgangen fra liv til død. Dette sker, mens vi hører AA's voice-over forklare, hvad grundlaget for dokumentarserien er:

Jeg vil gerne møde de der tæller de sidste dage, fra sømanden til juristen. For hvor er det nu at man parkerer afmagten, angsten og humoren, når det hele trækker sig sammen? Og kan man bare forlige sig med at nu er det nu, for enden i det hvide lys? Det er dét jeg leder efter.

Hermed understreger han det metaforiske billede på lyset for enden af tunnelen, som vi lige har set. Generelt bruges disse metaforiske billeder ofte. Både auditivt med AA's voice-over, der via billedsprog understreger patienternes situation, og med visuelle billeder, der illustrerer liv og død, håb og overgivelse.

At vi snart vil komme meget tæt på patienterne og deres pårørende, bliver hurtigt tydeligt, da vi i starten af første afsnit ser sømanden ligge fredfuldt i sin kiste med en rose i hånden, mens datterens voice-over fortæller om ham. I baggrunden spiller Kim Larsens *Byens hotel*, og vi får bl.a. at vide, at sømanden altid har holdt meget af netop Kim Larsen. Vi ser billeder fra hans liv, og låget på kisten bliver langsomt lukket. Det er hermed fra begyndelsen gjort klart, at det er et intenst program, vi har med at gøre.

Intensiteten bliver løbende forstærket af det meget langsomme og rolige tempo, der præger programmerne, samt de mange smukke visuelle optagelser af fjorden uden for hospicet. Auditive virkemidler, som den forstærkede reallyd af mågernes skrig, fjordens brusen og den stille underlægningsmusik bestående af klokker og klavermusik, bidrager i dén grad også til en rolig og eftertænksom atmosfære. Disse virkemidler er gennemgående for alle afsnittene, og udgør, sammen med AA's kommentarer, som jeg vil vende tilbage til, programseriens meget poetiske karakter.

Der bliver brugt håndholdt kamera i næsten alle optagelser, hvilket medvirker til en autentisk stemning. Som seer føler man ligefrem, at man går lige i hælene på patienterne, og personligt er med dem på deres sidste dage. Det eneste tidspunkt, hvor der bruges kamerastativ, er, når AA taler med patienterne i et lille mørkt rum, hvor vi bl.a. ser billeder af dem og deres liv i baggrunden. Samtaleemnerne her er fortællinger fra deres liv, angsten for det ukendte og deres eventuelle tro på Gud. Dét, at man som seer kommer så tæt på de medvirkendes allerinderste tanker, gør, at man får følelsen af, at man opbygger et personligt kendskab til dem, som programmet skrider frem.

Vi ser ofte billeder af patienterne som børn og voksne og bliver på denne måde taget med ind i hele deres livsforløb. Vi ser bl.a. sømandens ansøgning til det skib, han sejlede med som ung, samt de postkort han sendte hjem, mens vi hører en drengs stemme læse postkortene op, som var det sømanden selv, der dengang fortæller. Vi ser også billeder af ølflasker, mens sømanden taler om, hvor meget han drak engang, og bliver altså på denne måde taget med tilbage i tiden af billeder og fortællerstemmer, hvilket gør beretningerne både realistiske og troværdige.

Mødet med hans datter, som han ikke har set i 28 år, er vi også tilskuere til, og kommer også på denne måde ind på det meget private aspekt. Det er da også svært ikke at føle en form for lettelse, når sømanden igen står og barberer sig en morgen, da forrige klip viste en nat, hvor han havde det meget dårligt. Dette til trods for, at man jo godt er klar over, at han ikke overlever i sidste ende. ”Den store færgemand fik ham ikke, han soignerer sig, som havde han fået landlov” lyder AA's stemme imens, og sætter på en måde derved ord på denne lettelse.

Den nærhed, seeren bliver indviet i, bliver også illustreret ved kameraets indzoomning på patienterne og deres ejendele. Der zoomes f.eks. helt ind på deres hænder, når de laver mad, eller når de holder en kaffekop foran dem, hvilket er med til at understrege, at det er de almindelige hverdagsting, der pludselig bliver det essentielle, når man er tæt på at miste alt. Dette er også et emne, der tages op flere gange mellem AA og patienterne.

Sommetider bruges der ultranær zoom, især på patientenes øjne, hvilket virker ekstremt intenst, specielt når det bruges på patienter, der tydeligvis er meget tæt på at gå bort. Vi ser dem bogstavelig talt kæmpe mod døden, og det endda helt tæt på.

AA bruger gennemgående voice-over til i en rolig stemmeføring, med god tid til pauseringer, at fortælle om de skæbner, der tilbringer deres sidste tid på hospicet. Han bruger tit kommentarerne, han knytter til de billeder vi ser, til at skabe en større forståelsesramme af patienternes situation. Et eksempel er fra det første afsnit, hvor sømanden netop er blevet hjulpet ned i et badekar af en medarbejder på hospicet. Vi ser ham sidde med lukkede øjne, og kameraet zoomer helt ind på hans ansigt, mens vi hører AA's stemme sige: ”53-årige Per Flindt har været sømand af verden, nu er han strandet i et spabad med en uhelbredelig levercancer. Det er en sygdom der langsomt trækker bundproppen ud af ham.”

I det hele taget gør AA ofte brug af metaforer og billedsprog refererende til patienternes profession, til at beskrive deres tilstand, ligesom selve serien jo også hedder *Sømanden & Juristen*.

Deres tidligere arbejde bliver her deres identitet, så det er dét, vi som seere forholder os til og skaber et indtryk ud fra. Ved brug af dette sammenhørende billedsprog, der måske kan virke lidt absurd (f.eks. ordvalget af sygdommen, der trækker bundproppen ud af sømanden), er det som om, AA vil fortælle os, at livet pludseligt kan tage en modsatrettet drejning. En drejning vi måske ikke havde forudset, men at det i virkeligheden kan ske for os alle, uanset hvem vi er og vores valg af liv.

En stor del af oplevelsen ved at se *Sømanden & Juristen*, er det visuelle indtryk man får.

De smukke omgivelser omkring hospicet bliver fremhævet tit, og specielt ses de røde solopgange og nedgange over fjorden, ofte samtidig med lyden af underlægningsmusik i form af roligt klaverspil. Da AA kører juristen på arbejde en tidlig morgen, bevæger de sig direkte mod den røde solopgang, mens de taler stille sammen i bilen. Dette er igen med til at understrege og fremhæve den rolige atmosfære, der præger hele serien, og skaber dens særlige intensitet.

Selvom intensiteten er meget markant, er AA dog også god til at blødgøre stemningen på sin egen måde. F.eks. da han sidder ved siden af juristen, der af alle kræfter forsøger at blive rask, så han kan vende tilbage til sit normale liv, og derfor forsøger sig med naturmedicin som sidste udvej.

Da han har taget medicinen, spørger AA ham med et let smil: ”Smager det af pis? ”, hvilket får juristen til at grine. AA stikker desuden af sammen med sømanden, ”væk fra økologi og sundhed”, som han siger, for at få en hotdog ved en pølsevogn, da det er sømandens livret.

Efter en meget hård nat rækker sømanden lydløst AA sin hånd, som for ligesom at svare på hans lettere nervøst spørgende blik. Dette får AA og sømanden selv til at bryde ud i smil, da AA mærker, hvor varm hans hånd er. Tiden er endnu ikke inde, der er stadig liv i ham.

Disse lettere muntre vinkler medvirker til, at stemningen ikke bliver alt for tung, trods alvoren der naturligvis hele tiden er grundlæggende for serien. Således får vi også lov til at se mennesker, der befinder sig i en ubegribelig svær situation, pludselig lyse op for en kort stund.

Dette virker befriende, og man føler på denne måde, at man kommer endnu tættere på patienterne, da man ikke kun får et indblik i de meget sørgelige omstændigheder.

Rent teknisk ser vi også flere forskellige sider, og det er tydeligt, at kameraet er opmærksomt på alle vinkler af de personer, vi følger. Det bevæger sig både bagfra, oppefra og på afstand, som fluen på væggen, når familierne f.eks. sidder og spiser sammen, men går samtidig meget tæt på hvert enkelt individ, så vi ser deres ansigtsudtryk helt nært. Oftest taler billederne for sig selv, uden AA's indblanding i form af interviews eller voice-over, og vi får lov at være tilskuere til patienterne og deres hverdag. Når der så bliver interviewet, bliver der inddraget opfattelser, følelser og holdninger fra alle på hospicet. Både ekspertinterview med forstander, sygeplejersker, læger og psykologer, der er professionelle indenfor området, samt erfaringsinterview med de pårørende, om hvordan de f.eks. oplever hverdagen med en pårørende på hospice. Patienterne selv bliver naturligvis også spurgt ind til deres oplevelser og erfaringer med livet på Anker Fjord hospice.

Vi er desuden fluen på væggen til personalemøder, hvor den enkelte patients tilstand diskuteres, samt til gudstjenesterne med præsten. Vi kommer endda så tæt på, at vi hører sømandens datter fortælle til kameraet og AA, at hun netop har aborteret sit barn, men at hun ikke vil fortælle det til sin far. Da han fik at vide, at han skulle være morfar, blev han så glad, og den tro skulle han få lov til at blive i, syntes hun. Herudover følger vi patienterne næsten alle vegne: Juristens sidste tid på arbejdet, i naturen, hjemme, hos deres familie, på hospicet, og til sidst i kisten. Nærværende må man sige at *Sømanden & Juristen* er.

Det sidste vi ser til sømanden, virker ekstremt intenst. En sygeplejerske holder ham i hånden, mens han stille ånder ud, og vi hører AA's stemme: "Som han ligger dér sømanden, så ligner han en mand, der langsomt slipper rælingen, 53 år gammel". Da han ligger i kisten, vises de samme billeder, som dokumentarserien startede med, og Kim Larsens musik spiller igen i baggrunden.

”Det var sømandens sidste ønske at blive båret ud til Kim Larsens *Byens hotel*, med al dens udlængsel, kærlighed og skumsprøjt”, hører vi AA sige, mens vi følger kisten ud af hospicets døre. I forhøjet styrke hører vi Kim Larsen synge teksten, der er perfekt til situationen:

”En sømand drog ud på en rejse så lang, og bølgerne slog om hans skib. Delfinerne sprang, og kaptajnen sang: Du kommer nok hjem engang.”

Programserien slutter, da vi har fulgt både Sømanden og juristen, samt et par af de andre patienter, helt til deres livs ende. Som noget af det sidste ser vi en patient, vognmanden, blive kørt væk, mens AA's voice-over lyder:

De kører vognmanden væk, juristen har tabt sin sidste sag, og sømanden er gået ned. Det var det eneste jeg vidste, da jeg startede som frivillig på hospice, at de ville dø lige foran mig. Men de nåede at vise mig på hver deres baglæns måde, at det er okay, at man forsoner sig med tanken, og at døden også kan være fin og udramatisk. At der også kan være lys og absurditeter til det sidste. Og så lærte de mig, at man dybest set ikke bliver mere klar til at dø, når man er 83 år, end når man er 38.

Og dét sidder dybt.

Denne afsluttende kommentar opsummerer ret fint hele programseriens indhold.

På den ene side grundet en rammende beskrivelse af de følelser, der i løbet af serien er gået igennem én som seer, samtidig med at AA formår at fuldende det billede, som han har bygget op ved at lege med sproget, så patienternes tidligere beskæftigelse bruges som deres identitet.

Programmet afsluttes helt med optagelserne af det velkendte lysende fyrtårn i mørket.

Hvis man ikke har set serien, kunne man måske få det indtryk, at *Sømanden & Juristen* er en sørgelig udsendelse, der kun efterlader seeren med en tungsindig følelse.

Virkemidlerne, kommentarerne, samt AA's indgangsvinkel og håndtering af emnet, er dog sammen med til at skabe en livsbekræftende programserie, der husker os på, at det er vigtigt at passe på livet, mens vi har det. Dét at leve her og nu, og sætte pris på det vi har, er da også hospicechefens svar, da hun bliver spurgt, hvad hun personligt får ud af sit arbejde. Dette vidner jo på sin vis om, at serien er blevet videreformidlet på en autentisk måde.

3.2. Virkemidler i *Helt Alene*

Helt Alene er en dokumentarserie, der ligesom *Sømanden & Juristen* behandler emnet døden, men med et helt andet fokusområde. Her handler det om ensomheden og om at dø alene, uden nogen til at savne og sørge over én. ALM går her bag om de dødsannoncer der efterlyser pårørende i

aviserne, for at finde ud af hvem den afdøde person var, og hvorfor vedkommende var alene da han eller hun døde.⁶ Dokumentarserien er delt op i fire afsnit på 30 minutter, og hvert afsnit går tæt på to nye mennesker, en kvinde og en mand.

Det hele indledes med at ALM kører mod kameraet i sin bil, meget lig AA's introduktion, hvorefter kameraet hæves op i fugleperspektiv, så vi nu ser bilen fra oven.

Der spilles en rolig underlægningsmusik, og en hvid introduktionstekst toner frem på skærmen:

”Der dør 150 mennesker i Danmark hver dag. 137 af dem efterlader familie og venner. 13 af dem dør alene”. Denne information giver os således en baggrundsinformation for det vi nu skal se.

Kameraet peger op i en meget lyseblå og klar himmel med hvide skyer, hvorefter titlen *Helt alene* toner frem. Det visuelle udtryk er også noget der her bliver lagt stor vægt på, og smukke naturbilleder, der sammen med en stille underlægningsmusik har en beroligende effekt, forekommer ofte. Eksempelvis ser vi flere gange en mark med røde valmuer og solen der skinner ind gennem træernes kroner, mellem de optagelser der omhandler de afdøde og deres historier.

Enkelte gange forekommer der symbolske billeder, som når vi f.eks. ser et smukt træ med røde æbler skinne i solen, hvorefter kameraet filmer de nedfaldne æbler der er gået i forrådnelse på jorden. Dette vises direkte efter vi har set en ligkiste blive kørt ind i krematoriets flammer, og bliver på den måde et stærkt billede på et afsluttet liv.

Den stærke symbolik er i øvrigt helt i tråd med seriens generelle måde at gå til emnet på.

I *Helt Alene* bliver seeren nemlig indviet i alt, ikke kun fortællinger, reaktioner og samtaler, men også visuelle detaljer. Serien søger tydeligvis at fremvise den barske virkelighed.

Optagelserne der omhandler de afdøde er dog det, der bliver lagt mest vægt på. Disse optagelser består hovedsageligt af interviewscener, hvor ALM taler med naboer, hjemmehjælper, præster og medarbejdere på kapeller, for at forsøge at forstå, hvem den afdøde egentligt var.

I et af programmerne følger vi ALM ind i en lejlighed, hvor politiet også er til stede. Han taler med dem om, at der netop er fundet en død mand i lejligheden, da naboerne har observeret fluer og lugt derindefra. Det håndholdte kamera, der gennemgående bruges i serien, zoomer ind på den afdøde mands arme og ben, der er gået i forrådnelse. Man undlader at vise mandens ansigt.

Falckmændene taler med ALM om mandens tilstand, og fortæller at hans arme er helt brune, hvorefter de pakker liget ind. Der zoomes ind på måden, hvorpå de arrangerer hans ben i ligposen.

⁶ Information om programserien på ældreforum.dk <http://www.aeldreforum.dk/nyheder/nyhed1>

Da de tager ham med, zoomer kameraet helt ind på gulvet, der er fyldt med væske og insekter. ALM kommenterer lugten og lejligheden, mens kameraet filmer stuen med dens møbler og tøjdyr, samt et bur med en livløs undulat. Situationen virker meget trist, og ALM forstærker denne følelse lidt ved at sige, at det mest triste er alle tøjdyrene i lejligheden, og at det egentligt virker mærkeligt, at manden havde så mange af dem.

ALM forsøger hele tiden at opgrave så meget information om de afdøde som muligt. Dette sker bl.a. ved at tale med naboer og lokale i området, hvor vedkommende boede.

Udover at filme i deres hjem, taler ALM også med de lokale om de afdødes private forhold, såsom arbejde, polititilhold, indkøbsvaner og kærlighedsforhold.

Der er ingen information der er for lille en detalje til at blive diskuteret, for vi skal ind til kernen af hvem de afdøde mennesker var, og hvordan de kunne ende så ensomme.

Kameraet zoomer helt ind på folks ansigter når de fortæller, for at vise deres udtryk og om de er påvirkede ved situationen. Generelt ved de mennesker, ALM taler med, ikke særlig meget om de afdøde, selvom de har talt med vedkommende flere gange, eller endda boet dør om dør med dem.

Det lader også til at være sjældent, at de reagerer særligt stærkt, når ALM fortæller dem om dødsfaldet, hvilket understreger at den afdøde må have været meget alene, og ikke haft så mange mennesker tæt inde på livet af sig. ALM påpeger i nogle tilfælde også selv, at de, der ved mest om den afdøde, i virkeligheden ingenting rigtigt ved.

”Tænk at man kan lukke sig så meget inde, og lukke andre så meget ude. Og så når man dør, er der slet ingen til at sidde og græde en lille smule”, siger ALM på et tidspunkt til kameraet, og opfordrer desuden direkte til at man inviterer folk indenfor.

Der er heller ingen tvivl om, at det er tomheden, der er hovedtema i denne dokumentarserie, hvilket kommer illustrativt til udtryk ved regndråber, der rammer jorden, en tåget horisont, grå lejlighedskomplekser og motorveje, samtidig med vi hører lyden af meget stille musik. Dette vises ind imellem de forskellige scener med ALM og de mennesker han taler med, og de grå farver og kolde billeder, opbygger tilsammen en stemning af tristhed, ensomhed og forladthed.

ALM er som bekendt en komisk og lidt utilregnelig karakter, og det kommer da også til udtryk flere gange i serien, ikke mindst med hensyn til hans tøjvalg, bl.a. bestående af farverige hawaii skjorter. Der kommer ofte humoristisk vinklede kommentarer, i nogle meget intense situationer, hvilket ellers ikke er det første man forventer i denne sammenhæng. Et eksempel er, da han står i et kapel,

hvor man kun kan se ligenes fødder under de hvide lagener, og taler med en ansat om en af de afdøde kvinder. Da de går ud fra rummet, råber ALM til manden, at han skal huske at låse døren, ellers løber de (ligene) ud. I et af afsnittene sammenligner han en mand, der har ligget død i sin lejlighed i flere uger, med en splatterfilm, og han spørger en person, om hendes afdøde nabo havde været grim. Efterfølgende ser vi ham sidde på en kirkegård, hvor han taler direkte ind i kameraet:

Jeg ved en hel del om, hvad det vil sige at være grim, men jeg har ingen idé om hvad det vil sige at være så grim, at man helst ikke har lyst til at gå udenfor en dør. Og jeg tror ingen, bare nogenlunde almindelige mennesker kan forestille sig, i sin vildeste fantasi, hvad det vil sige at sidde i en lejlighed, og ikke turde gå udenfor, før der er stille og roligt, fordi man er bange for at folk skal kigge.

Brugen af de humoristisk vinklede kommentarer kan, for nogle, måske virke lidt respektløst, men det kan på den anden side også ses som en måde at rive seeren lidt ud af den alt for følelsesmæssigt påvirkede situation og tunge stemning, og i stedet åbne op for en eftertænksomhed der opfordrer til debat. Kommentarerne viser også at ALM ikke påtager sig en helt anden rolle, end den vi normalt kender ham fra. Med humor og udbrud, vi næppe havde forventet, inddrager han ligesom sin offentligt kendte karakter, i denne alvorlige sammenhæng, som vi jo ikke ligefrem er vant til at se ham i. Der er dog også øjeblikke hvor ALM lader alvoren stå alene. Vi ser f.eks. præsten fortælle, hvor tit det faktisk sker, at der ikke er nogen pårørende til stede til bisættelser, at der ingen er til at fortælle et menneskes historie. Det er noget af det sørgeligste, han kommer ud for i sit arbejde som præst, siger han. Her får vi især et godt indblik i alvorens virkelighed, og interviewet med præsten underbygger fint ALM's pointe: Det er ikke en sjældenhed, at folk dør helt alene.

Desuden arrangerer ALM en kvindes bisættelse, og hænger en seddel op i hendes opgang, hvor han inviterer alle beboerne med. Han holder selv en tale ved alteret, hvor han bl.a. siger, at det føles mærkeligt og forkert, at ingen af de tilstedeværende rigtigt har kendt den afdøde kvinde, men at de jo alle sammen i virkeligheden kun er der, for at kirken ikke skulle stå helt tom. Generelt er ALM meget aktiv deltagende, og hjælper både med at bære et dødsbo væk, kører en kiste ud til ligvognen, køber blomster til bisættelsen for en af de afdødes naboer og holder altså også en tale i kirken.

Det er da heller ikke udelukkende sørgeligt, når ALM taler med de mennesker, der havde kendskab til den afdøde. Der bliver tit fortalt en hyggelig eller sjov historie om vedkommende, hvilket er med til at skabe et billede af, hvem personen var. F.eks. taler han med en social og sundhedshjælper, der

fortæller, at hun plejede at stå og lave ekstra mad derhjemme, som hun så tog med til den nu afdøde kvinde den efterfølgende dag, da kvinden mente, at kommunens mad var noget ”hundede”.

I et andet program vises korte optagelser af ALM siddende på et af de afdødes stamværtsteder, mens sangen ”de smukke unge mennesker” med Kim Larsen, spiller i baggrunden. Vi har tidligere fået at vide, at manden holdt meget af netop denne sang. Herudover ser vi en tavle hvor der står ”biksemad”, hvilket vi også har fået fortalt, var mandens livret, og at det var den ret han fik, når han besøgte værtshuset. Mens vi hører musikken og ser billederne, hører vi ALM’s voice-over fortælle om den pågældende mand, og om hvordan alle får lys i øjnene, når de taler om ham.

Ejeren af værtshuset viser billeder af manden og fortæller historier om hans glæde for mad, og om hvor nervøs han engang havde været, da han skulle lave pandekager til hele værtshuset.

ALM understreger endnu engang, at vi skal sørge for at invitere folk indenfor, men siger også at pårørende kan være mange forskellige ting, og at ensomhed kan defineres forskelligt.

Denne mand var sandsynligvis ikke ensom, og selvom han måske ikke havde nogen nær familie, var der mange der holdt af ham.

Episoden på værtshuset har en klar parallel til den måde, hvorpå AA gjorde brug af de afdødes interesser og musiksmag, til at skabe et personligt portræt af dem i *Sømanden & Juristen*.

I begge tilfælde, er det endda musik af Kim Larsen der er tale om, hvilket virker meget passende til situationen, grundet den nostalgiske stemning sangene har.

Hvis man skal holde de to serier op mod hinanden, kan man overordnet sige, at hvor ALM virkelig fremviser den barske virkelighed med visuelle detaljer, er AA mere fintfølede i sin tilgang til emnet. I *Helt Alene* ser vi menneskekroppe der er gået i forrådnelse på gulvet, der også tydeligvis bærer mærke af dette, og vi bliver indviet i de afdødes boliger og privatliv med deres fulde navn. Når dette er sagt, er det dog tydeligt at AA også søger at vise virkeligheden, dog med en lidt mere poetisk tilgang. Billedsprog og metaforik er meget karakteristisk for AA’s måde at kommentere på, men dette medfører langt fra, at *Sømanden & Juristen* mister sin autenticitet.

Tværtimod males der på denne måde et mere begribeligt billede for seeren. Der bliver også brugt indzoomning på de døendes ansigter i de sidste stunder, og vi kommer meget tæt på deres private tanker omkring døden, som de står så tæt overfor. Dette virker meget intenst og ikke mindst realistisk skildret.

AA og ALM er i øvrigt begge meget aktivt deltagende i programmerne, hvilket fører os tættere på det der bliver fortalt om, og får os til at føle, at vi får et kendskab til de mennesker, dokumentarserierne omhandler. AA arbejder som frivillig på hospicet, hjælper patienterne med forskellige gøremål og tager dem med ud på ture. Som jeg var inde på tidligere, har han selv sagt, at formålet med dette var at komme fri af den klassiske journalistrolle, hvilket også har en mærkbar effekt. ALM rydder op efter de afdøde, tager rundt og taler med de der kendte dem og arrangerer en kvindes bisættelse. På denne måde får vi også et indblik i, hvordan de praktiske ting normalt fungerer i disse situationer, hvilket gør det autentisk.

4. Seernes bedømmelse og diskussion af presseetiske retningslinjer

Døden er som bekendt et følsomt emne at beskæftige sig med, hvilket også er et af mine udgangspunkter for denne opgave. Af samme grund, kunne man let forestille sig, at tv-programmer der omhandler dette, let kunne gå hen og overskride nogle af seernes grænser. Uanset hvad må man konkludere, at de to serier omhandler nogle særdeles samfundsrelevante problemstillinger og søger at sætte fokus på emner, som mange af os kunne tænke lidt mere over til daglig.

I dette afsnit vil jeg sætte fokus på respons fra seere og anmeldere, og finde ud af om dokumentarserierne er gået over grænserne for nogle, og hvis dette er tilfældet, hvorfor.

Først vil jeg undersøge seernes udmeldinger på diverse debatfora på internettet, samt anmelderes udtalelser om serierne. Med udgangspunkt i de udmeldinger, der er relevante i forhold til etikspørgsmålet, vil jeg derefter vurdere, om serierne, ifølge pressenævnet, overholder reglerne for god presseskik.

4.1. Respons på *Sømanden & Juristen*

Udmeldingerne på denne serie har generelt været meget entydige. Ved at kigge på både anmeldelser, debatter, samt facebookside, der er tilknyttet serien, erfarer man hurtigt, at der ikke er meget kritik at finde af hverken *Sømanden & Juristen*, eller AA's måde at håndtere emnet på.

Man kunne måske have forestillet sig, at nogen ville mene, at kameraet kom for tæt på de døende i deres sidste stunder, men den typiske udmelding er, at AA kommer tæt på, på en fintfølede måde. Efter udmeldingerne at dømme, går han til emnet på en måde, der har rørt de der har set serien, uden at udstille de medvirkende og deres pårørende.

En særlig fin anmeldelse får dokumentarserien fra Dagbladet Ringkøbing Skjern:

Sjældent - vel nok nærmest aldrig - har en af livets tragiske begivenheder og største tabuemner været beskrevet så rørende og så smukt, som journalisten Anders Agger fra Ringkøbing gør det her, og hvilket helt fortjent og berettiget har fået kolleger i branchen til at hviske Cavling efter Anders Agger og hans lille mesterværk.

Vi kan godt tillade os at være stolte.

...

Hvem havde troet, at man på en sådan fin og flot måde kunne tage livstag med døden så ukunstigt og fordomsfrit, som det gøres her. Jeg havde ikke.⁷

Serien har sin egen facebookside, hvor AA har takket seerne for de mange henvendelser og kommentarer til serien. Her sammenlignede en seer AA's brug af filosofiske kommentarer med "følelssporno", som personen udtrykte det. Vedkommendes begrundelse for dette var, at det blev for sentimentalt med alt det føleri. Det lader dog til, at vedkommende har slettet denne kommentar igen, for den er ikke længere at finde, og det har været svært, for ikke at sige nærmest umuligt, at opstøve yderligere kritik af serien.

På "Sømanden og juristen"⁸, som facebooksiden hedder, er der flere der skriver, at de bliver mindet om en af deres pårørendes død på et hospice, og at serien derfor bringer en svær tid frem i deres hukommelse. Derudover glæder det samtidig mange, at de døende er i så gode hænder, som de tydeligvis er. Eksempelvis denne kommentar:

Det er en rigtig god udsendelse, som viser hvor godt et sted hospice er. Min mor sov ind den 21 maj på hospice limfjord, et godt sted at være, når man nu ikke kunne være hjemme . Jeg synes Anders Agger har fortalt om en svær ting og tid, med ære og respekt.

Andre skriver, at serien har rørt dem, som første tv-program i mange år, og at de har fået øjnene op for, hvor skrøbeligt livet er. Derudover forekommer der ofte komplimenter for den stil AA bruger, og herunder særligt hans måde at fortælle historierne på. I en debat på jubii.dk skriver seerne bl.a. følgende:

⁷ <http://dagbladetringskjern.dk/leder/tv-der-goer-en-forskel>

⁸ <http://www.facebook.com/profile.php?id=717705154#!/pages/S%C3%B8manden-og-Juristen/142039229201646>

Det er i øvrigt nogle helt fantastiske programmer. Jeg græd som pisket i går aftes. Det ramte lige i hjertet. Journalisten (Anders Agger hedder han vist) har i øvrigt en helt enormt behagelig fortællerstemme + stil.⁹

Fantastisk nærværende og god dokumentar serie. Anders Agger kan noget helt specielt. Dens slags programmer er en mangelvare i dansk tv.¹⁰

På trendsales.dk er der flere der udtrykker, at dokumentarserien har påvirket dem meget:

Det er et meget stærkt program, og jeg blev meget meget berørt da sømanden døde..... Hold op, hvor så han dårlig ud, han lignede altså et lig til sidst, der prøvede at holde fast ved livet...
Jeg kunne næsten ikke holde ud at se på det, så der blev jeg nødt til at zappe over...

Jeg blev enormt påvirket af vognmandens død - både han og hans børn gik lige ind hos mig.

Det er et fantastisk program! Sjældent har jeg tudet og smilet så meget på en halv time
Og jeg ærgrer mig SÅ meget over, at det er slut. Det gav så meget stof til eftertanke

Ja - det var stærkt og VÆRDIGT. Meget smuk journalistik og MEGET varme mennesker, der var villig til at dele noget så stærkt, som livet slutning med os andre. Ære være deres minde - de var så smukke og varme.

Meget smukt og samtidig råt. Jeg havde også brug for at tænke det igennem bagefter.....så stærk en oplevelse. Men fantastisk, fantastisk.¹¹

Torben Bille (musik og tv anmelder), skriver følgende på sin blog ”Midt i en beattid”:

Anders Agger er så god til at lytte, at han også får kameraet til det. Han er pauseringskunstner, og kan rumme en hel verden i en særsætning. En solonedgang lades hos ham aldrig med tung symbolik, og at kalde ham empatisk kunne få nogen til at tro, at hans arbejde rummer klinisk distance. Det gør det ikke. Agger er en dødelig, der møder døende. Og gør det, så hans historier fra hospicet i Hvide Sande bliver lige så livsbekræftende som panoramaudsigten.

⁹ <http://dindebat.dk/tv/752685-soemanden-og-juristen.html>

¹⁰ <http://dindebat.dk/tv/752685-soemanden-og-juristen.html>

¹¹ Alle citater hentet fra: <http://magazine.trendsales.dk/debates/debate?id=58508>

Han minder os om, hvilken gave livet er. Og får os i tilgift til at genopdage, hvilken gave fjernsyn er, når det pakkes ud af de rette hænder. Var der nogen, der sagde Cavling-kandidat?¹²

Tildelingen af ”Liv & Død-prisen” fra Landsforeningen Liv & Død¹³, som Agger modtog i 2011 for *Sømanden & Juristen*, er da også udtryk for at han, hos rigtig mange, har ramt plet med sin dokumentarserie. Formanden for landsforeningen, Inge Nesgaard, har udtalt dette om prismodtagelsen:

Ved at lade os følge den døende og de nærmeste pårørende, vennerne og plejepersonalet, har udsendelserne på fornem vis været med til at nedbryde tabuet om døden og samtidig været en stærk reminder til os alle om, at vi også skal leve livet, mens vi har det. På sin egen måde har programmerne således mindet os alle om, at vi kommer til at forholde os til døden på et eller andet tidspunkt.¹⁴

På hjemmesiden etik.dk fortæller AA, at det var et etisk dilemma, da han skulle klippe optagelserne sammen. Det var svært at tage stilling til, hvor meget af dødsscenerne der skulle vises, og hvor grænsen gik. De endte også med ikke at vise det hele.¹⁵ Inspirationen til serien fik han, da han nogle år tidligere oplevede at miste sin ven, en far til to børn, der begik selvmord. Dette havde han svært ved at forlige sig med, og derfor ville han undersøge de tanker en person går rundt med i dets sidste dage.¹⁶ Her kan altså konkluderes, at AA, ifølge tendensen i seeres og anmelderes udmeldinger, lader til at have holdt sig inden for rammerne af god etik og har behandlet emnet med respekt. Dokumentarserien *Sømanden & Juristen* er alt i alt blevet taget meget varmt imod.

4.2. Respons på *Helt Alene*

Responsen på *Helt Alene* har derimod været en del mere blandet.

Både seere og anmeldere har været langt mere kritiske overfor denne dokumentarserie, og holdningerne til ALM's måde at gå til emnet, har været af meget forskelligartet karakter.

Et af de områder, der har mødt en del kritik, drejer sig om et afsnit, der omhandler en afdød violinist.

¹² <http://www.torbenbille.dk/journalistik/ind-under-huden-med-agger/>

¹³ <http://mediawatch.dk/artikel/journalist-modtager-pris-portraettere-doeden>

¹⁴ http://www.dr.dk/OmDR/Nyt_fra_DR/Nyt_fra_DR/2011/09/22103044.htm

¹⁵ <http://www.etik.dk/artikel/421157:Etisk-udfordring-Ind-i-doedens-rum-paa-tv>

¹⁶ Foredrag med Anders Agger i Kjellerup, 2011 - <http://www.hospiceforum.dk/page457.aspx?recordid457=919>

I afsnittet får vi at vide, at manden havde ligget død i sin lejlighed i fire-seks uger, før politiet fandt ham. Hertil tilføjer ALM: ”Jeg forstår ikke, at man får lov at sidde i fire uger og rådne i en stol, når man var så rar, som Tom var.” I klummen ”relevant tv-serie - forkert historie”, på DR’s hjemmeside, udtrykker lytternes og seernes redaktør, Jacob Mollerup, en beklagelig holdning overfor denne oplysning. Han mener ikke, at omtalen af manden, levede op til DR’s etiske standarder. Dilemmaet består i, at det siden er kommet frem, at manden højst havde været død i 14 dage, og da hans familie og venner blev opmærksomme på hans bortgang, fik de stoppet urnenedsættelsen, og der blev herefter holdt en mindehøjtidelighed.

De pårørende kontaktede desuden DR og protesterede over fremstillingen af manden. Han var død op til en ferie meget pludseligt, hvilket medførte, at man ikke vidste besked tidligere. DR har dog afvist kritikken og mener, at programmet var nuanceret, og at det blot undrer sig over, ”hvorfor han kunne dø alene i sin lænestol”¹⁷. Mollerup skriver følgende i klummen:

Jeg synes ikke, forklaringerne er tilstrækkelige. At lave en serie som 'Helt alene' kræver en række etiske overvejelser. Man fortæller jo om meget private forhold, og man omtaler folk, som i sagens natur ikke længere kan gøre indsigelse. Hele tiden må man derfor spørge sig selv: Krænker vi nu privatlivets fred? Er det forsvarligt at viderebringe disse oplysninger om de afdøde? Er der en så væsentligt offentlig interesse i temaet, at det er forsvarligt?

...

Og netop i udsendelsen om Tom Holst var der væsentlige brist i omtanken. Centrale afsnit byggede på en forkert oplysning om, hvor længe han havde ligget død, før han blev fundet. Ligets tilstand blev omtalt på en måde, der har skabt forståelig vrede blandt folk, der kendte ham. Og folkene bag programmet havde arbejdet så overfladisk, at man end ikke vidste, at der havde været afholdt en større mindehøjtidelighed for Tom Holst.

...

Før en eventuel genudsendelse bør der i det mindste laves en omredigering og en ny speak, således at de forkerte og vildledende oplysninger ikke udbredes yderligere. Samtidig bør man give venner og familie en undskyldning for den udgave af programmet, der blev sendt i januar. Det vil jeg nu anbefale DRs ledelse.¹⁸

DR’s chefredaktion har efterfølgende lavet en eftertekst til udsendelsen, der omtaler mindehøjtideligheden, og ALM har givet svar på tiltale i Jyllandsposten, hvor han bl.a. skriver:

¹⁷ http://www.dr.dk/OmDR/Lytternes_og_seernes_redaktoer/Klummer/2009/0211112857.htm

¹⁸ http://www.dr.dk/OmDR/Lytternes_og_seernes_redaktoer/Klummer/2009/0211112857.htm

”Det har absolut ingen relevans for programmet endsige for den døde mand, om han sad i to eller fire eller seks uger, for det handler ikke om liggetider - det handler om at dø alene”.¹⁹

På facebook siden *Helt Alene*, der er oprettet af seriens producer, Louise Køster, er der gennemgående positive kommentarer at finde. Langt de fleste af disse udtrykker, at det er en tankevækkende dokumentarserie, der tager fat i et emne, man sjældent tænker over, før man selv er oppe i årene, og at vi bør tænke på hinanden og ikke vende det blinde øje til ensomheden.

En af kommentarerne sætter dog spørgsmålstegn ved etikken:

Hej Louise og resten af Helt-alene-holdet:

Syntes mandagen udsendelse var fuldt på højde med de andre....MEN...der er et lille men...Jeg syntes det var lige på grænsen af det etiske, at filme i lejligheden hvor den ældre herre lå død ved vinduet... Skulle måske være dækket lidt over med et lagen eller andet.²⁰

På en privat netblog, med overskriften ”overgreb”, rettes der kritik mod den måde, hvorpå programmet, ifølge bloggeren, udstiller de afdøde. De indledende linjer lyder således: ”Kan man begå overgreb mod mennesker som er døde og begravede? Det skulle man ikke tro, men jeg synes, det er det, Anders Lund Madsen gør i de programmer på DR2, der hedder "Helt alene.””²¹ Der argumenteres bl.a. for, at de afdøde, med deres anonyme og isolerede livsstil, sandsynligvis ikke ville have ønsket at komme i tv og få deres liv offentliggjort.

”Der er ingen til at tale deres sag. Det er ikke en etik, vi kan være stolte af”²² bliver der understreget. Her bliver i øvrigt også refereret til misforståelserne vedrørende den fremtalte violinspiller, da bloggeren kender denne, fra deres ungdomstid. Der understreges at violinisten ikke var ensom, og at der ved den efterfølgende mindehøjtidelighed var omkring 60 venner, kolleger og pårørende til stede. I afsnittet, der omhandlede denne mand, viste man begravelsen i en tom kirke.

I et debatforum på jubii.dk, bliver der i den indledende tråd skrevet følgende:

jeg synes det var et godt program, Anders formår at få en til at tænke over de mange mennesker der dør alene i dagens Danmark, og han virker oprigtigt interesseret i disse fremmede menneskers liv. Der kommer tre programmer mere i rækken, det ser jeg frem til.

Jeg synes dog at det alligevel er lidt et spørgsmål om programmet er etisk okay, da en

¹⁹ <http://jp.dk/opinion/klumme/article1603794.ece>

²⁰ <http://www.facebook.com/?ref=hp#!/group.php?gid=42004473471>

²¹ <http://bettys-alingharsintid.blogspot.com/2009/01/overgreb.html>

²² <http://bettys-alingharsintid.blogspot.com/2009/01/overgreb.html>

plejehjemsmedarbejder fortæller om den gamle demente ensomme Elly der dør, må hun overhovedet udtale sig om det?²³

Der er ikke yderligere kommentarer vedrørende etikken i tråden, men de svar, der forekommer, er præget af en positiv holdning til dokumentarserien. Ligesom på facebookside, bliver der også her nævnt, at programmet kan være med til at sætte fokus på de ensomme mennesker i samfundet, og at det måske endda kan få os til at lukke dørene op for hinanden lidt oftere.

På Avisen.dk kan man læse om en seer, der sendte et læserbrev ind til gratisavisen Urban, efter at have set programserien og et efterfølgende indslag med ALM i Aftenshowet på DR1.

Her kritiserer seeren ALM for at have kaldt en af de afdøde kvinder for grim. Man ser også kvindens lejlighed, hvor gulvplankerne er blevet fjernet, dér hvor hun har ligget, hvilket seeren refererer til som noget af det ulækreste, hun har set på tv.²⁴

Kommentarerne på denne artikel er blandede, ligesom de øvrige reaktioner jeg har set på.

Nogle giver den pågældende seer ret og synes, at det er grænseoverskridende.

En af dem skriver: ”Nogle gange må man altså holde sine morsomme indslag for sig selv - også selvom A.L. Madsens job generelt er, at være sjov”.²⁵

Andre mener derimod, at ALM jo bare viser virkeligheden, som den er, uden at pynte på den:

”Anders Lund Madsens dokumentarprogram om mennesker, der lever og dør i ensomhed, var fint, indfølelse, usentimentalt og med en snert af alvorlig humor”²⁶ og ”At nogle ikke kan tåle, at han siger tingene ligeud, siger vist mere om de mennesker end om ALM”.²⁷

I modsætning til *Sømanden & Juristen*, har *Helt Alene* altså medført en del forskelligartede reaktioner, og det er meget individuelt, hvad seerne mener om programserien, om den har overskredet deres grænser og på hvilken måde. Derfor er det også vanskeligt at give en entydig opsummering, men i hvert fald kan man konkludere at ALM, med denne programserie, har startet en debat, hvilket jo kommer til syne i de mange forskelligartede kommentarer og holdninger.

²³ <http://dindebat.dk/tv/621222-helt-alene.html>

²⁴ http://avisen.dk/anders-lund-madsen-kalder-ensom-afdoed-kvinde-for-gr_63374.aspx

²⁵ http://avisen.dk/anders-lund-madsen-kalder-ensom-afdoed-kvinde-for-gr_63374.aspx

²⁶ http://avisen.dk/anders-lund-madsen-kalder-ensom-afdoed-kvinde-for-gr_63374.aspx

²⁷ http://avisen.dk/anders-lund-madsen-kalder-ensom-afdoed-kvinde-for-gr_63374.aspx

4.3. Brud på god etik og presseskik?

Nu hvor jeg har kigget nærmere på udtalelserne af de to dokumentarserier, mener jeg, at det vil være interessant at gå et skridt videre og undersøge serierne i forhold til de presseetiske regler. Da jeg stort set ikke er stødt på nogen punkter, hvor *Sømanden & Juristen* lod til at vække særlig forargelse, har jeg valgt at koncentrere mig om *Helt Alene* og især den metode ALM bruger, når han opsamler information om de afdøde og deres liv.

De fleste af kritikpunkterne omhandlede den måde, hvorpå ALM gik ind i de afdødes lejligheder, talte med andre om dem og herved ”udstillede” dem og deres liv, uden samtykke.

Et argument for dette kritikpunkt var, at når de afdøde levede så isoleret som de gjorde, ville de nok heller ikke have brudt sig om at få deres liv offentliggjort efter deres død.

I ”etik i journalistik” skriver journalist Helle Nissen Kruuse, at de presseetiske regler slet ikke omtaler selve journalistens arbejdsmetode. (Kruuse, 1991: 126). Når det angår spørgsmålet om etik, er det i høj grad en vurderingssag, om man går for vidt. Om det etiske ansvar skriver Kruuse: ”Journalistik er ikke karakteriseret ved absolutter, og journalisters moral kan ikke styres af regler, men må basere sig på individets egen samvittighed og medmenneskelighed” (Kruuse, 1991: 231).

En af de væsentlige grunde, til at spørgsmålet om etisk ansvar er et vanskeligt område indenfor journalistikken, er, at vi i Danmark har en meget høj prioritering af ytringsfriheden.

Det er vigtigt for os, at vi ikke begrænses af regelsæt, og at vi kan få nyheder og informationer nærmest uden begrænsninger. Derfor er det, som allerede nævnt, i høj grad op til den enkelte journalist at bedømme, hvad der er etisk forsvarligt. Dette er ofte i strid med andre journalisters og seernes holdning, som vi jo også erfarer det i *Helt Alene*'s tilfælde.

Grundet kritikken af ALM's arbejdsmetode, hvor han går ind i private menneskers boliger uden samtykke og med fulde navn offentliggør information om dem, finder jeg det mest relevant at beskæftige mig med området ”privatlivets fred” i forhold til ”de vejledende regler for god presseskik”²⁸. I indledningen til disse regler, står der følgende:

Sikringen af ytringsfriheden i Danmark står i nøje forbindelse med massemediernes frie adgang til at indsamle informationer og nyheder og til at offentliggøre dem så korrekt som muligt. Den frie kommentar er en del af ytringsfrihedens udøvelse. Under varetagelse af disse opgaver bør

²⁸ <http://www.pressenaevnet.dk/Love-og-regler/Regler-for-god-presseskik.aspx>

massemediernes anerkende hensynet til den enkelte borgers krav på respekt for den personlige integritet og privatlivets fred og til behovet for beskyttelse mod ubeføjet krænkelse.²⁹

Dette understreger, at ytringsfriheden herhjemme giver journalisterne en meget lang snor i deres arbejde, samtidig med at der er nogle hensyn der skal tages.

På DR's hjemmeside kan man finde en udarbejdet programetik fra 2009, som er etiske retningslinjer for DR's programmer og medarbejdere. I kapitel 3 – "Privatlivets fred og ærekrænkelser" refereres der til straffelovens § 263 og § 264 omhandlende freds og ærekrænkelser³⁰:

Privatlivets fred

(Straffelovens §263 og §264)

Privatlivets fred må ikke uberettiget krænkes. "Uberettiget" betyder generelt, at der ikke er givet samtykke, og at der ikke er tale om et tilfælde, hvor hensynet til offentliggørelse af informationer af væsentlig interesse for offentligheden overskygger hensynet til den enkelte.

Tvivlstilfælde skal altid forelægges den nærmeste chef.³¹

Det kan så diskuteres, om ALM har overholdt disse regler, og det er svært at give et entydigt svar på, om privatlivets fred er blevet krænket uberettiget i dette tilfælde, da det jo afhænger af øjnene, der ser. Jeg valgte derfor at kontakte pressenævnet, der dog ikke kunne komme med en kommentar til *Helt Alene*, da afgørelser om konkrete klagesager bliver truffet af pressenævnets medlemmer, i dette tilfælde indgivet af pårørende til den afdøde. Pressenævnet henviste mig dog til "Vejledende regler for god presseskik"³², og især til punkt B1 og B3, som lyder således:

B. Adfærd i strid med god presseskik

1. Meddelelser, der kan krænke privatlivets fred, skal undgås, medmindre klar almen interesse kræver offentlig omtale. Det enkelte menneske har krav på beskyttelse af sin personlige anseelse.

²⁹ <http://www.pressenaevnet.dk/Love-og-regler/Regler-for-god-presseskik.aspx>

³⁰ Straffelovens kapitel 27 omhandlende freds og ærekrænkelser:
<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=133530#K27> - Vedlagt som bilag 2

³¹ http://www.dr.dk/NR/rdonlyres/533D8CF2-6CA3-4B55-870C-20AA25BE2A82/1867428/Programetik_ny_version_24310.pdf

³² <http://www.pressenaevnet.dk/Love-og-regler/Regler-for-god-presseskik.aspx>

3. Ofre for forbrydelser eller ulykker skal vises det størst mulige hensyn. Det samme gælder vidner og pårørende til de implicerede. Ved indsamling og gengivelse af billedmateriale skal der vises hensynsfuldhed og takt.³³

Man kan argumentere for, at det enkelte afdøde menneskes anseelse i *Helt Alene* ikke bliver beskyttet, da ALM jo offentliggør al den information, han finder om dem, og at de i øvrigt ikke har mulighed for at forsvare sig eller afvise dette på nogen måde. De har heller ikke givet deres samtykke til offentliggørelsen, og det er der heller ikke andre, der har. De afdødes fulde navn bliver brugt, og vi får oplyst adresse på deres bolig og ser denne indefra, hvilket ikke efterlader nogen tvivl om, hvem de var, især ikke hvis man havde et personligt kendskab til dem i forvejen. De afdøde er ikke ofre for forbrydelser eller ulykker, men da der er tale om mennesker, der i nogle tilfælde har været døde i flere uger, vil jeg mene, at man godt kan bruge punkt B.3 i ”Vejledende regler for god presseskik”. Dette punkt henviser til, at ofre skal vises størst muligt hensyn, og at der skal vises hensynsfuldhed og takt ved indsamling og gengivelse af billedmateriale.

Det kan man også diskutere om ALM gør, da han og kameramanden jo viser den afdøde mand liggende i sin lejlighed, dog uden at filme mandens ansigt.

”Meddelelser, der kan krænke privatlivets fred, skal undgås, medmindre klar almen interesse kræver offentlig omtale”, står der i punkt B.1, og det er måske det vanskelige dilemma i denne situation, for offentliggørelsen af både informationer og billeder er sket med det formål at oplyse om de ensomme menneskers død, og selve måden de døde på.

Dette kunne man igen godt argumentere for var en klar almen interesse, da det handler om en gruppe mennesker i det samfund, vi alle er en del af. Desuden stilles der en problematik op omkring emnet, og ALM siger direkte, at vi bør tænke mere over, hvordan vi behandler hinanden.

Altså en opfordring til samfundet, og dermed ville nogen nok mene, en klar almen interesse.

Da der ikke er rejst nogen sag imod *Helt Alene*, henviste pressenævnet mig til nogle andre afgørelser i sager vedrørende privatlivets fred. I den første fra 2009 er der blevet klaget over, at der i en programserie er blevet vist billeder og offentliggjort helbredsmæssige oplysninger af ofrene fra en ulykke. Offentliggørelsen er sket uden samtykke, og afgørelsen i sagen lød således:

³³ <http://www.pressenaevnet.dk/Love-og-regler/Regler-for-god-presseskik.aspx>

Pressenævnet finder, at der er en klar almen interesse knyttet til Falckredderes arbejde, men at dette ikke kan begrunde, at der uden samtykke fra de berørte vises billeder af indlæggelsessituationer og bringes oplysninger om deres helbredsforhold. Nævnet finder, at TV SYD har tilsidesat god presseskik ved – som erkendt – ikke at have overholdt den indgåede aftale med Falck om ikke at offentliggøre optagelser med klager uden hans samtykke. Dette gælder uanset, at det må lægges til grund, at klager ikke kan identificeres på baggrund af billederne og oplysningerne. Nævnet udtaler efter det anførte sin kritik af TV SYD og tvsyd.dk.³⁴

En anden lignende sag fra 2008 handler om offentliggørelsen af optagelser fra en dyreklinik og en privatbolig, efter et indbrud. Offentliggørelsen af optagelserne fra privat ejendom er sket uden samtykke. Her er pressenævnets afgørelse i sagen:

Pressenævnet finder, at der er en klar almen interesse knyttet til politiets arbejde. Nævnet finder imidlertid, at der ikke er en sådan almen interesse i de konkrete optagelser fra [K1]s dyreklinik og privatbolig, at der er belæg for at offentliggøre optagelserne uden samtykke fra ejeren [K1], der ikke var til stede under optagelserne, og fra [K2] for så vidt angår de optagelser, hvor hun kan ses. Under hensyn til, at TV 2 kom til stede uden forudgående aftale med de berørte ved indbruddet, må det påhvile mediet at sikre sig, at der foreligger samtykke til offentliggørelsen af optagelserne. Det er ikke dokumenteret, at [K2] gav samtykke til at optagelserne skete med henblik på offentliggørelse, og under de foreliggende omstændigheder kan hendes manglende protest mod filmoptagelserne ikke anses som et stiltiende samtykke til offentliggørelse. Da [K1] heller ikke hverken direkte eller indirekte har samtykket i offentliggørelsen, udtaler nævnet sin kritik.³⁵

I disse to sager, der har flere lighedstræk med ALM's måde at håndtere oplysninger og optagelser på, er der altså blevet udtalt kritik fra pressenævnet, på baggrund af, at der ikke var givet samtykke til offentliggørelsen. Med udgangspunkt i ”Vejledende regler for god presseskik”, og særligt de føromtalte punkter, B1 og B3, fandt jeg det interessant at finde ud af, hvad DR selv mener om det etiske spørgsmål i forhold til *Helt Alene*. Derfor sendte jeg dem en seerhenvendelse, hvori jeg spurgte dem, om de synes, at de handlede i overensstemmelse med disse regler, da de producerede og viste *Helt Alene*. Jeg refererede desuden specifikt til afsnittet, hvor vi ser den afdøde mand i hans lejlighed og spurgte, om dette ikke kan ses som en overtrædelse af privatlivets fred. Svaret, jeg modtog fra programkoordinator Inge Kastoft, lød således:

³⁴ <http://www.pressenaevnet.dk/Søg-Nyheder.aspx?M=News&PID=127&NewsID=6986>

³⁵ <http://www.pressenaevnet.dk/Søg-Nyheder.aspx?M=News&PID=127&NewsID=6671>

Serien "Helt Alene" har til formål at belyse og skabe opmærksomhed på et omfattende problem af stor betydning for samfundet, nemlig en udbredt isolation og ensomhed, der betyder at mange i vores velfærdssamfund overlades til en ensom og smertefuld død. Anders Lund Madsen går til dette emne med følsomhed og respekt. Og ikke med en sensationel tilgang, som de vejledende presseetiske regler har til formål at forhindre. Vi mener derfor at serien er helt i overensstemmelse med disse regler.³⁶

Det er måske ikke så overraskende, at DR selv mener, at *Helt Alene* følger reglerne, og at de står inde for programserien. Det var dog alligevel, grundet den kritik som serien har været udsat for, samt min egen uklarhed om, hvorvidt den overholdt de presseetiske regler, en god understregning at få deres egen holdning slået helt fast.

5. Konklusion

Etik omkring "døden" er et meget vanskeligt, subjektivt og ikke mindst følsomt område. Det er noget af dét, jeg er blevet opmærksom på efter at have beskæftiget mig med dette emne.

Dét der taler til én seer, kan virke helt forkert og grænseoverskridende for en anden.

Som tidligere nævnt, kan en dokumentarfilm aldrig være helt objektiv. Den vil altid være præget af et subjektivt verdensbillede, ligesom jeg nu kan konstatere, at det er meget subjektivt, hvad der for den enkelte er etisk korrekt.

Jeg er derudover blevet mere opmærksom på, at et emne kan behandles på vidt forskellige måder, alt afhængig af, hvad programmerne vil fortælle. Et emne som døden, har medført både tårer, smil, forundring, afsky og vrede, og disse blandede følelser understreger, hvor forskelligt vi mennesker reagerer, når vi ser noget der påvirker os på forskellige måder.

De to forskellige måder at lave dokumentarfilm, har været interessante at undersøge, især hvordan filmene, på hver deres specielle måde, har sat fokus på et så alvorligt emne.

Som jeg indledte opgaven med at skrive, oplever jeg stemningen i en dokumentar som yderst vigtig for min egen forståelse af den, hvilket jeg nu er blevet bekræftet i, efter at have beskæftiget mig med *Sømanden & Juristen* og *Helt Alene*. Stemningen i de to dokumentarserier er nemlig meget forskellig, og det præger i høj grad oplevelsen, og mit indtryk af dem.

³⁶ E-mail modtaget d. 30/9 2011, fra programkoordinator Inge Kastoft, DR Medier. Vedlagt som bilag 1.

Sømanden & Juristen virker meget intens, grundet den nærhed vi følger patienterne med, hvilket kan medføre en følelsesmæssig stærk påvirkning hos seeren. Det er i høj grad de auditive og visuelle virkemidlers poetiske karakter, der er med til at skabe denne intensitet og påvirkning. Som nogle skrev efterfølgende, har serien ramt dem i hjertet, specielt hvis de havde oplevet at have pårørende på et hospice. Andre fik øjnene op for, at døden ikke nødvendigvis behøver at være udelukkende trist, men at et menneskes sidste tid også kan afsluttes smukt.

Dokumentarserien er, efter seere og anmeldelser at dømme, heller ikke etisk grænseoverskridende. Flere skriver dog, at de har grædt meget, og nogle var ligefrem nødt til at zappe væk, når det blev for hårdt. *Sømanden & Juristen* kan altså virke følelsesmæssigt grænseoverskridende, eller i hvert fald overvældende.

I *Helt Alene* var stemningen anderledes. I stedet for den stærke intensitet, oplevede mange at blive chokerede og provokerede af den ligefremhed programserien har, hvilket især skyldes dens meget nærgående og afslørende indblik i de afdødes tidligere privatliv. Andre var dog af helt modsatte holdning, og roste ALM for at turde vise virkeligheden.

I et af afsnittene siger ALM, at vi skal blive bedre til at åbne dørene for hinanden. Han siger også, at vi bør åbne øjnene for dem, som ingen lægger mærke til, de der ”stikker udenfor”, og vil altså gerne have os til at tænke over problemet vedrørende de ensomme skæbner.

Grænseoverskridende eller ej, med de blandede holdninger til dokumentarserien, har *Helt Alene* i hvert fald startet en mediedebat, som øger fokus på dette emne.

Abstract

In my bachelor project, I have examined the filmic effects influence on the audience, and discussed the ethical perspectives in two documentary programs. The programs I have decided to focus on are *Helt Alene* by Anders Lund Madsen and *Sømanden & Juristen* by Anders Agger, both dealing with death as their main topic. They were broadcasted respectively on the TV channels DR2 in 2009, and DR1 in 2011, and despite of their shared main topic, the two programs are of very different character.

Death can be a very sensitive subject to many people, since the most of us have some kind of personal relation to it. This is also why I had imagined it to be difficult to deal with in a media context, and I wanted to use these two programs as examples of how it could be done.

In *Sømanden & Juristen* we get a close insight from a hospice, where we follow the patients and their nearest relations on their very last days in life. *Helt Alene* focuses on the amount of people who die lonely without friends and family, and so their stories were told after their death.

A documentary can never be completely objective, since it will always be characterized by a subjective opinion or point of view. Therefore I have made an analysis based on the programs, to find out how we are affected by the visual and auditory cinematic effects that are used.

I found out that these effects are of great importance to my impression and experience of the programs, and their different choices of comments and pictures in particular, have influenced me in completely different ways.

Besides this, the assignment will mainly deal with the ethical focus, to find out whether the two programs are consistent with the media ethics codes. I have discussed the critical opinions from viewers and the press, to assess, whether the programs have crossed an ethical boundary or not.

Meanwhile, it turned out to be only one of the programs, *Helt Alene*, which was subjected to criticism. Several viewers believed that it was unethical to film in the deceased's home, and in one case show a corpse, still lying on the floor. Finally, I asked DR if they thought that they have met the media ethics codes for privacy, by showing this.

7. Anvendt litteratur

De primære analyseobjekter:

- *Sømanden & Juristen – historier fra et hospice* (2011) DR1
Dokumentarchef: Steen Jensen, Tilrettelæggelse: Anders Agger.
DR Dokumentar 2011
- *Helt Alene* (2009) DR2
Anders Lund Madsen og Karsten Andersen
Tilrettelæggelse: Louise Køster
Produceret i samarbejde med Velfærdsministeriet, Ældre Forum og EGV Fonden af Pausefilm for DR i 2009.

Sekundær litteratur:

- Andersen, Kirsten og Foght, Mikkelsen Jan (2009): *Dokumentaren i undervisningen*, L&R Uddannelse.
- Blak, Poul (1998): *Journalistisk håndværk og hærværk*, Hovedland.
- Brorholm, Lars (2000): *På vej mod vor tid*, Gyldendal.
- Kruuse, Nissen Helle (1991): *Etik i journalistik*, Forlaget Ajour.

Internethenvisninger:

- http://detdan.dk/quotes/Citater_A_Z/wilde.htm
(hentet d. 5/01 2012)
- http://www.dr.dk/OmDR/Nyt_fra_DR/Nyt_fra_DR/2011/05/04114438.htm
(hentet d. 24/10 2011)
- http://www.dr.dk/DR2/H/Helt_alene/Om_programmet.htm
(hentet d. 20/10 2011)
- <http://livstraaden.dk/our-services/18-inspiration-inspiration/39-somanden-og-juristen>
(hentet d. 6/1 2012)
- <http://mediawatch.dk/artikel/journalist-modtager-pris-portraettere-doeden>
(hentet d. 27/10 2011)

- <http://www.facebook.com/profile.php?id=717705154#!/pages/S%C3%B8manden-og-Juristen/142039229201646>
(hentet d. 27/10 2011)
- http://www.dr.dk/OmDR/Nyt_fra_DR/Nyt_fra_DR/2011/09/22103044.htm
(hentet d. 27/10 2011)
- <http://dagbladetningskjern.dk/leder/tv-der-goer-en-forskel>
(hentet d. 27/10 2011)
- <http://www.torbenbille.dk/journalistik/ind-under-huden-med-agger/>
(hentet d. 27/10 2011)
- <http://www.etik.dk/artikel/421157:Etisk-udfordring--Ind-i-doedens-rum-paa-tv>
(hentet d. 27/10 2011)
- http://www.dr.dk/OmDR/Lytternes_og_seernes_redaktoer/Klummer/2009/0211112857.htm
(hentet d. 4/12 2011)
- <http://bettys-altingharsintid.blogspot.com/2009/01/overgreb.html>
(hentet d. 7/12 2011)
- <http://jp.dk/opinion/klumme/article1603794.ece>
(hentet d. 7/12 2011)
- <http://www.facebook.com/?ref=hp#!/group.php?gid=42004473471>
(hentet d. 8/12 2011)
- <http://dindebat.dk/tv/752685-soemanden-og-juristen.html>
(hentet d. 7/01 2012)
- <http://dindebat.dk/tv/621222-helt-alene.html>
(hentet d. 8/12 2011)
- http://avisen.dk/anders-lund-madsen-kalder-ensom-afdoed-kvinde-for-gr_63374.aspx
(hentet d. 8/12 2011)
- http://www.dr.dk/NR/rdonlyres/533D8CF2-6CA3-4B55-870C-20AA25BE2A82/1867428/Programetik_ny_version_24310.pdf
(hentet d. 8/01 2012)
- <http://www.pressenaevnet.dk/Søg-Nyheder.aspx?M=News&PID=127&NewsID=6986>
(hentet d. 9/12 2012)
- <http://www.pressenaevnet.dk/Søg-Nyheder.aspx?M=News&PID=127&NewsID=6671>
(hentet d. 9/12 2012)

- <http://www.pressenaevnet.dk/Love-og-regler/Regler-for-god-presseskik.aspx>
(hentet d. 10/1 2012)
- <http://magazine.trendsales.dk/debates/debate?id=58508>
(hentet d. 13/1 2012)
- <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=133530#K27>
(hentet d. 28/1 2012)

8. Bilag:

Bilag 1: Mail fra DR d. 30/9 2011:

Hej Charlotte

Tak for din mail samt interesse for DR.

Serien "Helt Alene" har til formål at belyse og skabe opmærksomhed på et omfattende problem af stor betydning for samfundet, nemlig en udbredt isolation og ensomhed, der betyder at mange i vores velfærdssamfund overlades til en ensom og smertefuld død. Anders Lund Madsen går til dette emne med følsomhed og respekt. Og ikke med en sensationel tilgang, som de vejledende presseetiske regler har til formål at forhindre. Vi mener derfor at serien er helt i overensstemmelse med disse regler.

Rigtig god weekend !

Med venlig hilsen

Inge Kastoft

Programkoordinator, DR Medier, DR1/DR2/DRK/DRRamasjang

DR Medier

DR Byen

DK-0999 København C

T +45 3520 3040

D +45 3520 4040

ika@dr.dk

www.dr.dk

Charlotte skrev:

”Hej.

Da jeg skriver en bacheloropgave vedr. etik og moral i dokumentarfilm, ville jeg høre jer, om I synes I har handlet i overensstemmelse med pressenævnets regler for god presseskik, i dokumentarserien "Helt alene" af Anders Lund Madsen.

Nogle af reglerne for god presseskik lyder således:

"Meddelelser, der kan krænke privatlivets fred, skal undgås, medmindre klar almen interesse kræver offentlig omtale. Det enkelte menneske har krav på beskyttelse af sin personlige anseelse."

"Ofre for forbrydelser eller ulykker skal vises det størst mulige hensyn. Det samme gælder vidner og pårørende til de implicerede. Ved indsamling og gengivelse af billedmateriale skal der vises hensynsfuldhed og takt."

I et af programmerne, går Anders Lund Madsen ind i en afdøds mands lejlighed og filmer mens manden stadig ligger i lejligheden. Er dette virkelig tilladt, ifølge god presseskik? Ses dette ikke som en overtrædelse af privatlivets fred, og især da de afdøde jo hverken kan kommentere på sagen, eller give lov til at deres hjem bliver filmet?

Mvh. Charlotte Sarah Stuhr.

Bilag 2: Straffelovens kapitel 27, § 263 og § 264, omhandlende freds- og æreskrænkelser:

27. kapitel

Freds- og ærekrænkelser

§ 263. Med bøde eller fængsel indtil 6 måneder straffes den, som uberettiget

- 1) bryder eller unddrager nogen et brev, telegram eller anden lukket meddelelse eller optegnelse eller gør sig bekendt med indholdet,
- 2) skaffer sig adgang til andres gemmer,
- 3) ved hjælp af et apparat hemmeligt aflytter eller optager udtalelser fremsat i enrum, telefonsamtaler eller anden samtale mellem andre eller forhandlinger i lukket møde, som han ikke selv deltager i, eller hvortil han uberettiget har skaffet sig adgang.

Stk. 2. Med bøde eller fængsel indtil 1 år og 6 måneder straffes den, der uberettiget skaffer sig adgang til en andens oplysninger eller programmer, der er bestemt til at bruges i et informationssystem.

Stk. 3. Begås de i stk. 1 eller 2 nævnte forhold med forsæt til at skaffe sig eller gøre sig bekendt med oplysninger om en virksomheds erhvervshemmeligheder eller under andre særligt skærpende omstændigheder, kan straffen stige til fængsel indtil 6 år. På samme måde straffes de i stk. 2 nævnte forhold, når der er tale om overtrædelser af mere systematisk eller organiseret karakter.

§ 263 a. Med bøde eller fængsel indtil 1 år og 6 måneder straffes den, der uretmæssigt erhvervsmæssigt sælger eller i en videre kreds udbreder en kode eller andet adgangsmiddel til et ikke offentligt tilgængeligt informationssystem, hvortil adgangen er beskyttet med kode eller anden særlig adgangsbegrænsning.

Stk. 2. På samme måde straffes den, der uretmæssigt videregiver et større antal koder eller andre adgangsmidler som nævnt i stk. 1.

Stk. 3. På samme måde straffes den, der uretmæssigt skaffer sig eller videregiver en kode eller andet adgangsmiddel som nævnt i stk. 1 til

- 1) et samfundsvigtigt informationssystem, jf. § 193, eller
- 2) et informationssystem, der behandler følsomme oplysninger, som er omfattet af § 7, stk. 1, eller § 8, stk. 1, i lov om behandling af personoplysninger, om flere personers personlige forhold.

Stk. 4. Sker den i stk. 1-3 nævnte videregivelse m.v. under særligt skærpende omstændigheder, er straffen fængsel indtil 6 år. Som særligt skærpende omstændigheder anses navnlig tilfælde, hvor videregivelsen m.v. sker i særlig stort omfang eller indebærer særlig risiko for betydelig skade.

§ 264. Med bøde eller fængsel indtil 6 måneder straffes den, som uberettiget

- 1) skaffer sig adgang til fremmed hus eller andet ikke frit tilgængeligt sted,
- 2) undlader at forlade fremmed grund efter at være opfordret dertil.

Stk. 2. Begås det i stk. 1, nr. 1, nævnte forhold med forsæt til at skaffe sig eller gøre sig bekendt med oplysninger om en virksomheds erhvervshemmeligheder, eller foreligger der i øvrigt særligt

skærpende omstændigheder, kan straffen stige til fængsel indtil 6 år. Som særligt skærpende omstændighed anses navnlig tilfælde, hvor forholdet er begået under sådanne omstændigheder, at det påfører andre en betydelig skade eller indebærer en særlig risiko herfor.

§ 264 a. Den, som uberettiget fotograferer personer, der befinder sig på et ikke frit tilgængeligt sted, straffes med bøde eller fængsel indtil 6 måneder. Det samme gælder den, der ved hjælp af kikkert eller andet apparat uberettiget iagttager sådanne personer.

§ 264 b. (Ophævet)

§ 264 c. De i §§ 263, 264 og 264 a indeholdte straffebestemmelser finder tilsvarende anvendelse på den, der uden at have medvirket til gerningen skaffer sig eller uberettiget udnytter oplysninger, som er fremkommet ved overtrædelsen.

§ 264 d. Med bøde eller fængsel indtil 6 måneder straffes den, der uberettiget videregiver meddelelser eller billeder vedrørende en andens private forhold eller i øvrigt billeder af den pågældende under omstændigheder, der åbenbart kan forlanges unddraget offentligheden. Bestemmelsen finder også anvendelse, hvor meddelelsen eller billedet vedrører en afdød person.